

LAWRENCE DURRELL

BALTHAZAR

İSKENDERİYE DÖRTLÜSÜ 2

ROMAN

Çeviri: ÜLKER İNCE

6.
BASKI

LAWRENCE DURRELL

BALTHAZAR

İSKENDERİYE DÖRTLÜSÜ 2

The Alexandria Quartet 2: Balthazar, Lawrence Durrell

© 1958, Lawrence Durrell

© 1984, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1984

6. basım: Temmuz 2013, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak tasarımı: Act creative

Kapak resmi: © iStockphoto.com

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-510-461-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

LAWRENCE DURRELL

BALTHAZAR
İSKENDERİYE DÖRTLÜSÜ 2

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Ülker İnce

Lawrence Durrell'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Justine, 1984

Mountolive, 1984

Clea, 1984

Monsieur ya da Karanlıklar Prensi, 1992

Livia ya da Diri Diri Gömölmek, 1995

Constance ya da Yalnızlıklar, 1996

Sebastian ya da Güçlü Tutkular, 1996

Quinx ya da Kusursuzluk Peşinde, 1998

Kara Defter, 1997

Karanlık Labirent, 2007

Kıbrıs'ın Acı Limonları, 2007

LAWRENCE DURRELL, 1912 yılında Hindistan'da doğdu. Genç yaşta İngiltere'ye giderek Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladı. Mısır, Yugoslavya, Rodos, Kıbrıs ve Güney Fransa'da görev yaptı. Hindistan'da Hint ve Tibet kültürünü, dinlerini ve mistik atmosferlerini yakından tanıdı. Kıbrıs'taki görevi ise, ona başta Mısır olmak üzere Akdeniz ülkelerinin uzun geçmişi, inanışları, gizemle gerçeğin birbirine örüldüğü yaşam biçimleriyle tanışma fırsatını verdi. Bu bilgi ve birikimler, eskiçağın belli başlı kültür merkezi İskenderiye ve Akdeniz'in öteki ucunda, Ortaçağ Avrupası'nı karanlığa boğan kilise egemenliğinin başkenti Avignon ortamında yüzyılımızın en çarpıcı romanlarını hayata geçirdi: *İskenderiye Dörtlüsü* ve *Avignon Beşlisi*. Durrell, 1990'da Fransa'da öldü.

ÜLKER İNCE, Hacettepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu ve Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak İngilizce ve çeviri dersleri verdi. Daha sonra 1989-2000 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nde ders verdi. Bu arada Can Yayınları ve Telos Yayıncılık'ta yayın yönetmenliği yaptı. Bugüne değin yirmiden fazla çevirisi yayınlandı. 1985 yılında, Lawrence Durrell'dan yaptığı *İskenderiye Dörtlüsü* çevirisiyle *Yazko Çeviri* dergisinin Azra Erhat Çeviri Ödülü'ne değer görüldü.

“Ayna bir insanı güzel görür, onu sever; başka bir ayna onu korkunç görür, ondan nefret eder; oysa iki etkiyi de yaratan aynı kişidir.”

Justine ya da Erdemin Felaketleri
D.A.F. de Sade

“Evet, o ayrıntıların üzerinde duruyoruz, sense onların korku verici keskin ağızlarını bir edep perdesiyle gizliyorsun; yalnızca insanı yakından tanımak isteyene yararlı olacak şeyler yok olmaz; insan ruhunun gelişmesi için bu tabloların ne kadar yararlı olduğu konusunda bir şey bilmiyorsun; belki de salt bu konular üstüne yazmak isteyenlerin aptalca çekingenlikleri yüzünden bu bilgi dalında böylesine kör cahil kaldık. Saçma sapan korkulardan bir türlü kurtulamayan bu adamlar en budala birinin bile bildiği çocukça şeyleri tartışıyorlar, insan yüreğine cesaretle el atıp onun devsel özelliklerini gözümüzün önüne sermeyi göze alamıyorlar.”

Justine ya da Erdemin Felaketleri
D.A.F. de Sade

Anneme,
bellekte yaşayan bir kentin şu anmalığı

Not

Bir dörtlünün ikincisi olan bu roman *Justine*'in bir devamı değil, ana baba bir kardeşidir. Bu romandaki kişiler ve durumlar baştan sona dşseldir, anlatıcının kişiliği de yle. Dşsellik bakımından kent de onlardan aşağı kalmaz.

Çağdaş edebiyat artık önümüze " Birlik" diye bir Şey çıkarmıyor, bu yüzden ben de bilime yöneldim, biçimini göre- celik önermesinden alan dört katlı bir romanı tamamlamaya çalışıyorum.

 lek uzama karşılık bir ölçek zaman: İşte bu sremin harcında bulunanların reçetesi böyle. Dört romana bu ölçü uygulandı.

Ama ilk üçü, bir dizi oluşturacak biçimde birbirlerini izlemeyip uzama yayıldılar ("devamı" sözcüğü yerine "kardeş" sözcüğünün kullanılması nedeni bu). Üst üste, i içe olmaları tam anlamıyla uzamsal ilişkiden kaynaklanıyor. Zaman durdurulmuş durumda. Zamanı yalnızca dördüncüsü verecek ve ötekilerin gerçek devamı olacak.

Görelilikte zne nesne ilişkisi çok önemlidir, bu bakımdan romanı hem öznel hem de nesnel biçemlere yöneltmeye çalıştım. nc bölüm *Mountolive* düpedüz doğalı roman geleneğinde yazıldı. *Justine* ile *Balthazar*'ın anlatıcısı orada bir nesne, yani bir roman kişisi oluyor.

Gerek Proust'un gerekse Joyce'un yöntemiyle bunun bir ilgisi yok – nk onlar bence Bergson'un "Sre"sini açıklayan rnekler, "Uzam Zaman"ı değil.

Kitabın ana sorunu ağdaş sevi ilişkisinin araştırılması.

Bu düşüncelerim size belki de alçakgönüllülükten uzak, hatta yüksekte atma gibi gelebilir. Ama zamanımızın “klasik”i denebilecek biçimbilimsel bir biçim bulguları bulgulayamayacağımızı görmek için bir deneme yapmaya değer. Sonuç gerçek anlamda bir “bilimkurgu” olsa bile.

L.D.
Ascona, 1957

Birinci bölüm

I

Doğa görünümü renkleri: Kahverengiden tunç rengine, dimdik yükselen kent silueti, alçak bulutlar, inci rengi toprak, koyulu açıklı istiridye, menekşe rengi yansımalar. Çölün aslan rengi tozu: Eski zaman gölünün üstündeki günbatımında çinko ve bakır rengine dönüşen peygamber mezarları. Denizin karada bıraktığı izler gibi, havanın bıraktığı izlere benzeyen kocaman kum fayları; top madenî renginde, ıslak, titrek, erik karası bir yelken bezinde erimeye yüz tutmuş yeşil, limon rengi; yapışkan-kanatlı orman perisi. Devrilmiş sütunların, gemicilere yol gösteren işaret direklerinin arasında Taposiris ölü halde yatıyor, zıpkıncılar ortada yok... Mareotis sıcak leylak rengi bir göğün altında.

yaz: devetüyü kum, sıcak mermer gök.

güz: şiş, çürük griler.

kış: dondurucu kar, soğuk kum.

duru gök yüzeyleri, mika parıltılı.

deltanın yıkanmış yeşilleri.

görkemli yıldız görünümleri.

İlkbahar mı? İlkbahar ne gezer Delta'da. Orada yenilenme, tazelenme duygusu diye bir şey bilinmez. Kış-

tan çıkar, doğruca: Soluk alınamayacak kadar sıcak, balmumundan yapılma bir yaz bozuntusunun içine dalar-sınız. Ama hiç değilse burada, İskenderiye’de, savaş gemilerinin arasındaki seti aşır Grande Corniche’teki kahvehanelerin çizgili tentelerini uçuran deniz solukları bizi yazın hiçlik duygusunun gelgitsiz ağırlığından kurtarır. Ben hiçbir zaman...

* * *

Yarı düşsel (ama gene de tam anlamıyla gerçek) kent bizim içimizde başlar, bizim içimizde biter, kökleri belleğimizdedir. Şu ada evini pençesine alıp bırakan Ege Denizi’nin rüzgârı, söğüt ağaçlarını yay gibi geriye бүkerken, şuraya, keçiboynuzu ağacı odunlarının ateşinin yanına neden her gece oturup yazarak o kente döneyim? İskenderiye için söyleyeceklerim bitmedi mi? Onun düşüyle, orada yaşayanların anısıyla bir kez daha sayrılığa tutulmam mı gerekiyor? Düşleri, ak kâğıdın hapisanesine kilitlediğimi, belleğin demir kapılı odalarına emanet ettiğimi sanıyordum! Kendime çok yüz verdiğimi düşüneceksiniz. Doğru değil. Rastgele bir tek etken her şeyi değiştirdi, beni yeniden eski günlerin içine çekti. Aynada kendisiyle göz göze gelen bir anı.

* * *

Justine, Melissa, Clea... Aslında sayımızı çok azdı – bir tek kitapla bunlardan kolayca kurtulunacağını sanırsınız, öyle değil mi? Ben de o düşüncedeyim, öyle de *sanıyordum*. Artık zaman ve koşulların bozduğu elektrik devresi sonsuza dek kopuk kalacak...

Ben onları sözcüklerle diriltme işine girişmişim, onları bellekte belli bir yere yerleştirme, her birine ken-

dime özgü zamandaki yerini verme işine. Bencilce. Kitabı yazma işini tamamlayınca sanki içinde davranışlarımızın bulunduğu kukla evinin kapısına kilit vurmuşum gibime geldi. Gerçekten de dostlarımı, sevgililerimi artık canlı, yaşayan kişiler olarak değil, zihnin renkli aktarımları olarak görüyordum; tıpkı halı desenleri gibi benim kâğıtlarıma işlenmişlerdi, artık kentte oturmuyorlardı. Onlara, onları anlatırken kullandığım sözcüklerin ötesinde bir gerçeklik bağışlamak güçtü. Beni kendime dönmeye çağırın ne?

Ama devam edebilmek için önce geriye dönmek gerek: Onlarla ilgili yazdıklarımda doğru olmayan şeyler mi vardı? Hayır, bununla bir ilgisi yok. Ancak onları yazarken olguların hepsi elimin altında değildi. Çizdiğim tablo kesin olmayan bir tabloydu – birkaç kırık vazoya, bir yazılı tablete, bir tılsıma, birkaç insan kemiğine, gülümseyen altın bir maskeye bakarak çizilen yitik bir uygarlığın resmine benziyordu.

* * *

Pursewarden bir yerde, “Kendi seçtiğimiz yalanlar üzerine kurulu hayatlar yaşıyoruz,” diye yazıyor. “Gerçeklik algımızı zaman ve uzam içindeki konumumuz belirliyor – kişiliklerimiz değil, oysa biz ikincisini yeğledik. Böylece gerçekliğin her bir yorumu tek bir konuma dayanıyor. İki adım sağa ya da sola kaysak, bütün görünüm değişecek.” Buna benzer bir şeyler...

Kişilere gelince, ister gerçek olsunlar ister uydurma, yeryüzünde böyle yaratıklar yok. Her ruh karşıt eğilimlerin karınca yuvasına benziyor. Değişmez nitelikli kişilik diye bir şey bizim kendi kuruntumuz – ama eğer *sevme*ye niyetimiz varsa gerekli bir kuruntu!

Değişmeden kalan şeye gelince... örneğin Melissa’

nın utangaç (tarihin ilk baskı yöntemleri kadar acemice) öpücüğünü önceden kestirebilirsiniz ya da Justine'in kaş çatmalarını – öğle zamanı Sfenks'in çizdiği yörüngelere benzeyen o ateşli kara gözlere düşen gölgeyi. “Sonunda,” diyor Pursewarden, “herkesle ilgili her şeyin doğru olduğu anlaşılacak. Aziz ile Kötü Ruhlu Kişi, ikisi iki ortak.” Haklı.

Gerçeklerden ayrılmamak için elimden geleni yapıyorum...

* * *

Bana ulaşan son mektubunda Balthazar şöyle yazıyor: “Sık sık seni düşünüyorum, hem de bıyık altından kötü kötü gülerek. Bizimle, yaşamlarımızla ilgili bütün verileri toplayıp –topladığını sanıyorsun– adana çekil-din. Kuşkusuz yazarca bir biçimde kâğıt üstünde bizleri bir yargıya indiriyorsun. Bunun sonunda ortaya ne çıkacak, merak ediyorum. *Doğru*'ya yaklaşabileceğini hiç sanmıyorum: Yani bizimle –hatta senin kendinle ilgili– benim sana anlatabileceğim doğrulara. Ya da, ne bileyim, Clea'nın (Clea şimdi Paris'te, artık bana mektup yazmayı kesti) sana anlatabileceği doğrulara. Seni görür gibiyim, büyük bir bilge edasıyla *Moeurs*'ün, Justine ile Nessim'in günlüklerinin falan üstüne kapanmışsın, doğruyu onlarda bulacağını sanıyorsun. Ne büyük yanılğı! Ne yanılğı! Bir insanla ilişkili doğruyu arıyorsan, en son başvuracağın yer onun günlüğü olmalı. Hiç kimse en son itirafını kâğıt üzerinde kendine yapmaya cesaret edemez; hiç değilse aşkla ilgili olanlarını. Justine'in gerçekten kimi sevdiğini biliyor musun? Sen, seni sevdiğini sanıyordun, öyle değil mi? İtiraf et!”

Buna yanıtım, ağır işleyen kalemimin altında gittikçe kalınlaşan koca kâğıt demetinin üzerine başlık olarak

pek de uygun düşmeyen Justine'in adını yazıp –*Defterler* de diyebilirdim– postalamak oldu. Aradan altı ay geçti. Bu çok sevindirici bir sessizlikti; çünkü eleştiricimin gönderilenleri doyurucu bulup sesini kısıtığını gösteriyordu.

Kenti unuttuğumu söyleyemem, ama anısını hiç uyandırmamaya çalışıyorum. Kuşkusuz hep orada yerinde duruyor, her zaman da duracak, tıpkı yolcuların sık sık gördükleri bir serap gibi zihnimde asılı. Pursewarden bu olguyu şöyle anlatmış:

“Arkadaşım birdenbire bağırıp parmağıyla ufku gösterdiğinde henüz kara görünmemişti; karanın görünebilmesi için buharlı gemiyle daha en azından iki üç saatlik yolumuz vardı. Gökyüzünde ters dönmüş durumda kentin tam ölçek serabını gördük, sanki toz rengi ipek üzerine yapılmış bir resme benziyordu, titrek ve ışıklı; ama en ince ayrıntılarına kadar görünüyordu. Her yeri ezbere çıkarabiliyordum: Ras El Tin Sarayı, Nebi Daniel Camii, falan. Taptaze çiyile boyanmış bir başyapıt kadar soluk kesici bir görüntüydü. Uzunca bir süre gökte öylece asılı kaldı, belki de yirmi beş dakika, sonra yavaş yavaş sisli ufukta eriyip yok oldu. Bir saat sonra küçük bir leke halinde görünen *gerçek* kent genişleyerek serabın büyüklüğüne ulaştı.”

* * *

Bu adada yapayalnız iki ya da üç kış geçirdik – sert rüzgârlı kışlar, sıcak yazlar. Bereket versin çocuk benim gibi kitap eksikliği, başka insanlarla konuşma eksikliği duymayacak kadar küçük. Mutlu ve hareketli.

İlkbaharla birlikte uzun dinginlikler, gelgitsiz, koku-suz, gelecek sezgisıyla dolu günler başlıyor. Deniz uysallaştı, tetikte bekliyor. Kayalıklardaki çobanın yavan kaval sesine yakında cırcırböceklerinin çattırtılı müziği eş-

lik edecek. Tırmanarak ilerleyen kaplumbağayla kertenkele dışında hiç dostumuz yok.

Hemen şunu da söylemeliyim ki, dış dünyadan düzenli olarak gelen tek konuğumuz İzmir adında bir posta gemisi; haftada bir kez, akşam karanlığı bastıktan sonra hep aynı saatte, hep aynı hızla burnun açıklarından güneye doğru geçiyor. Kışın kabaran deniz ve rüzgârlar yüzünden görünmüyor, ama şimdi – oturup onu bekliyorum. İnsan ilkin uzaktan uzağa motorların hafif uğultusunu duyuyor. Sonra burnu dönen o yaratık, denizde kendisinin oluşturduğu ipek köpüklü çizgiyi diklemesine kesiyor; koyulaşmış, ama hareket halindeki bir sinek bulutu gibi sınır çizgileri henüz belirginleşmemiş Ege gecesinin kelebek yumuşaklığındaki karanlığında pırıl pırıl parlıyor. Çok hızlı ilerlediği için kısa sürede ikinci burnun gerisinde gözden kayboluyor. Geriye belki de yalnızca bir halk ezgisinin bölük pörçük sözleri kalıyor ya da ertesi günü çocukla birlikte yüzmeye gideceğim çakıllı plajda kıyıya atılmış bulacağım bir mandalin kabuğu.

Çınarların altındaki zakkumlu kamerye – işte yazı odam orası. Çocuk yattıktan sonra buraya, deniz lekeli eski masaya oturur, haftalık konuğu beklerim, o geçmeden parafin lambasını yakmayı canım istemez. Burada haftanın bildiğim tek günü perşembedir. Size saçma gelecek, ama böylesine değişiklikten yoksun bir adada izin gününü sabırsızlıkla bekleyen bir okullu gibi, geminin haftalık ziyaretini beklerim. Kayıkla mektupların getirildiğini biliyorum, ama dağıtılması için yirmi dört saat daha geçmesi gerekir. Küçük teknenin gözden kaybolduğu an içimi hep hüzmün kaplar. O geçip gittikten sonra içimi çekerek lambayı yakar, kâğıtlarıma dönerim. Öylesine yavaş, öylesine acı çekerek yazıyorum ki. Pursewarden bir keresinde yazma sanatından söz ederken, bana yaratı sırasında duyulan acının, sanatçılarda, tam anlamıyla de-

lilik korkusundan geldiğini söylemişti; “Biraz daha ileriye gider ve kendi kendine *delirmekten* korkmadığını söylersen, bu işi hızlandırmış, böylece o engeli yıkmış olursun.” (Bu ne derece doğru, bilmiyorum. Ama vasiyetnamesinde bana bıraktığı para çok işime yaradı, henüz beni şu kahrolası borçlardan, çalışmaktan koruyacak üç beş kurşum var.)

Haftalık eğlencemi çok ayrıntılı anlatıyorum, çünkü bir haziran akşamı hiç habersiz çıkagelip beni şaşırtan Balthazar, bu tablonun içine sızmıştı – az daha “şaşırtan” yerine “beni sağır eden” diyecektim (burada konuşacak hiç kimse yok). Bu akşam olağanüstü bir şey oldu. Küçük teknecek her zamanki gibi gözden kaybolacağı yerde, birden yüz elli derecelik bir yay çizip geri dönerek sığ gölcüğe girdi, orada, kendi ışığının tüylü kozasında duruyordu; kendisinin oluşturduğu altın havuzcuğun ortasına sanki doğrunun araştırılmasının simgesi olan çıpanın ağır, uzun zincirini bıraktı. Bütün yazarlar gibi ruhu kara parçalarıyla kuşatılmış biri için dokunaklı bir görüntüydü bu –gerçekten de şişenin içinde, hiçbir yere gitmeyen bir gemi gibiydim– belki de Yeni Dünya’nın kıyılarına ulaşan ilk beyaz adamın teknesini izleyen bir yerli gibi izliyordum onu.

Küreklerin düzensiz şıprırtıları sessizliği bozuyor, karanlığı yırtıyordu; bir süre sora da kaldırım taşları üzerinde kentli ayakkabıların takırtıları aynı şeyi yaptı. Boğuk bir ses yön söyledi. Sonra gene sessizlik. Tam lambayı yakıp fitili düzeltereğim ve böylece kendimi bu akşam kuralı bozan geminin büyüsünden kurtaracağım sırada, dostumun esmer, ciddi yüzü ölümler dünyasından gelen keçi suratlı bir hayalet gibi mersin ağacının sık dalları arasından belirdi. İkimiz de soluğumuzu içimize çekmiş, birbirimize gülümseyerek, sarı ışıkta, karşı karşıya ayakta duruyorduk: Koyu renk, Asurlu bukleleri, Pan sakalı.

Durrell, İngiliz edebiyatının
20. yüzyıla kazandırdığı
en önemli yazarlardan
biri, tüm dünyada edebiyat
okurlarının gözdesi.

Justine (1957), *Balthazar* (1958), *Mountolive* (1958) ve *Clea* (1960). Bu dört kitap, ünlü İngiliz romancı Lawrence Durrell'in *İskenderiye Dörtlüsü* başlığı altında topladığı dörtlünün adları. Bu romanlar, 1960'lı yıllarda İngiliz romancılığında büyük yankılar uyandırmış, kısa sürede dünya dillerine çevrilip yayımlanmıştı. Kendisine dünya çapında ün kazandıran bu dörtlüde Lawrence Durrell'in anlattığı sevgi ilişkileri, yalnızca erkek-kadın ilişkisi olarak kalmaz; her türlü cinsel ilişkiyi büyük bir soğukkanlılıkla ele alır yazar, inanılmaz güzellikte anlatır. Cinselliğin değişik biçimlerini deneyen *Justine*'in ilişkilerinin en yakın tanığı olan Darley, yıllar sonra bu izlenimlerini kaleme alacak, ortaya *Justine* adlı kitap çıkacaktır. Ancak birçok ayrıntı belirsiz kalacaktır. Bu belirsizlikler, diğer roman kişilerinin bakış açılarından anlatılarak değişik boyutlara erişecek, böylece ortaya *Balthazar*, *Mountolive* ve *Clea* çıkacaktır.

ISBN 978-975-510-461-4

9 789755 104614